

INFLUENCE OF DEMOGRAPHIC FEATURES ON EVALUATION OF THE JOB MARKET BY THE DISABLED LIVING IN RURAL AREAS

WPŁYW CECH DEMOGRAFICZNYCH NA OCENĘ LOKALNEGO RYNKU PRACY OSÓB NIEPEŁNOSPRAWNYCH ZAMIESZKAŁYCH NA OBSZARACH WIEJSKICH

Marek Kuźmicki, Jarosław Żbikowski, Agnieszka Siedlecka, Dominik Dąbrowski

Pope John Paul II State School of Higher Education in Białą Podlaska
Państwowa Szkoła Wyższa im. Papieża Jana Pawła II w Białej Podlaskiej

Summary: The paper has been prepared on the basis of the results of the study conducted as part of the project: "The determinants of economic activity of the disabled living in rural areas" co-financed by PFRON (State Fund for the Rehabilitation of the Disabled). A group of 5000 disabled people has been surveyed. The purpose of the paper was to inquire about the opinion of the disabled living in rural areas on the subject of their situation on the local job market. In the analysis, demographic features have been taken into account (such as sex, age, education), as features differentiating the disabled persons living in rural areas, who in the survey evaluated the local job market. Most of the inquired consider the situation on the local job market to be bad or very bad, with respect to the chances of finding a job, a number of job offers, and their attractiveness. It is necessary to implement measures and programs that would help the disabled find a job, and at the same time, motivate the employers to hire them. The research results show that the steps taken so far are insufficient.

Key words: job market, rural areas, disabled, demographic features

Introduction

In the last few years, the Polish economy has undergone a number of changes. These include changes on the job market, therefore an area of activity in which the available work force is confronted against the available job offers (Szydlik-Leszczynska 2012). The system transformation as well as joining the UE and some other factors of economic development have had an influence on the situation on the job market. The changes occurring in the economy, including changes in the Polish job market, need to be evaluated, and the desired direction of development needs to be found (Kwiatkowski, Kucharski 2010).

In evaluating the economic situation, especially on the micro scale, the disabled constitute a special social group. In the enlarged European Union, the population of the disabled constitutes about 10% of

Streszczenie: Opracowanie powstało w oparciu o badania zrealizowane w ramach projektu „Determinanty aktywności zawodowej osób niepełnosprawnych zamieszkałych na obszarach wiejskich” współfinansowanego przez PFRON. W badaniu wzięła udział grupa 5000 osób niepełnosprawnych. Celem opracowania było poznanie opinii osób niepełnosprawnych zamieszkałych na obszarach wiejskich na temat ich sytuacji na lokalnym rynku pracy. Analizę oparto na uwzględnieniu czynników demograficznych (m.in. płeć, wiek, poziom wykształcenia) jako cech różnicujących osoby niepełnosprawne zamieszkałe na obszarach wiejskich, które dokonały w trakcie badania oceny lokalnego rynku pracy. W opinii większości badanych, sytuacja na lokalnym rynku pracy pod względem szans na znalezienie pracy, liczby ofert pracy oraz jej atrakcyjności jest zła lub bardzo zła. Konieczne jest uruchomienie programów i środków ułatwiających podjęcie pracy przez osoby niepełnosprawne, jednocześnie motywujących pracodawców do ich zatrudnienia. Wyniki badań wskazują na to, że dotychczasowe przedsięwzięcia w tej sferze są niewystarczające.

Słowa kluczowe: rynek pracy, obszary wiejskie, osoby niepełnosprawne, cechy demograficzne

Wstęp

W ostatnich latach polska gospodarka doświadczyła szeregu zmian. Dotyczą one również rynku pracy, czyli obszaru działania w którym dochodzi do konfrontacji wolnych zasobów siły roboczej z ofertą miejsc pracy (Szydlik-Leszczynska 2012). Na sytuację na rynku pracy wpływ wywarła transformacja systemowa i integracja z UE oraz inne czynniki rozwoju gospodarczego, także polityka społeczno-gospodarcza państwa. Zmiany występujące w gospodarce, w tym na rynku pracy w Polsce, nasuwają pytania o ich ocenę oraz pożądane kierunki rozwoju (Kwiatkowski, Kucharski 2010).

Szczególną grupą społeczeństwa, która ocenia sytuację gospodarczą, szczególnie w skali mikro, są osoby niepełnosprawne. W rozszerzonej Unii Europejskiej populacja osób niepełnosprawnych stanowi około 10% ogółu ludności i przekracza obecnie 50 mln osób. Ta grupa

Address for correspondence: dr Marek Kuźmicki, dr Jarosław Żbikowski, dr Agnieszka Siedlecka, dr Dominik Dąbrowski, Pope John Paul II State School of Higher Education in Białą Podlaska, Sidorska St. 95/97, 21-500 Białą Podlaska, Poland; tel. +48 83 344 99 05; e-mail: marekbp7@gmail.com, a.siedlecka@wp.pl; **Full text PDF:** www.ers.edu.pl; **Open-access article.**
Copyright © Pope John Paul II State School of Higher Education in Białą Podlaska, Sidorska 95/97, 21-500 Białą Podlaska;
Indexation: Index Copernicus Journal Master List ICV 2013: 6.48; Polish Ministry of Science and Higher Education 2013: 4 points.

the total population, and currently exceeds 50 million people. The number is still growing due to aging of the European population (Głąbicka 2007). According to the National Census of Population 2011, the number of the disabled persons in Poland was about 4.7 million¹, which constituted over 12% of the population (www.niepelnosprawni.gov.pl). The number of the disabled in member states of the European Union forces the authorities to implement numerous measures, not only in the area of social security, but also in the economic, social, political and educational areas. It is vital to create favorable conditions for the employers that would promote hiring this group. Employment gives a salary, is socially useful and organizes time. For the disabled, it is additionally a form of rehabilitation and a chance to build social relations. Being employed is both a means and measure of social integration for the disabled. Unemployment makes the situation of a disabled person even more difficult. Apart from physical disability, unemployment is an additional factor decreasing their quality of life. In such a situation, finding a job not only improves one's economic situation, but also boosts one's self esteem and facilitates social integration (Skreutowicz, Komorska 2008).

According to the latest data from the National Census of Population 2011, based on the new BAEL methodology (Study of People's Economic Activity), in year 2010 in Poland, economic activity of the disabled was 25.7%, in 2011 it increased to 26.3%, and in 2012 reached the level of 27.5% (www.niepelnosprawni.gov.pl). At present, the level of economic activity of the disabled in the EU countries is noticeably differentiated, and its average level is about 42% (Pancer-Cybulska 2008). The differentiation of the factor stems from numerous reasons, specific for a given country, such as: the development of social security system, differentiated availability of job offers, the development of the architecturally and technically available social and technical infrastructure, the attitude of the employers towards the disabled, or the differentiated law system of member states resulting in different definitions of disability and the disability determination. As a result, the scope of rights and security, as well as the situation of the disabled on the job market, largely depends on where they live (Noga, Stawicka 2009). The level of economic activity of the disabled is quite low in Poland, compared to the other member states of the European Union. Presumably, it results from the lack of effective programs and projects activating both the disabled and employers. Such a situation calls for researching into the opinion of the disabled on their situation on the local job market. The results of the research should be used to plan effective institutional and system solutions that would improve the situation of the disabled on the Polish job market.

¹ 4 697.5 thousand people

wciąż rośnie ze względu na starzenie się społeczeństwa europejskiego (Głąbicka 2007). Według wyników Narodowego Spisu Powszechnego z 2011 roku liczba osób niepełnosprawnych wynosiła w Polsce około 4,7 mln¹, co stanowiło ponad 12% ludności kraju (www.niepelnosprawni.gov.pl). Skala niepełnosprawności w państwach członkowskich Unii Europejskiej zmusza rządzących do podjęcia wielu działań nie tylko w sferze zabezpieczenia społecznego, ale także w sferze gospodarczej, społecznej, politycznej i edukacyjnej. Bardzo ważne jest stworzenie korzystnych warunków dla pracodawców sprzyjających zatrudnieniu. Praca przynosi wynagrodzenie, jest społecznie użyteczna i strukturalizuje czas. Dla osób niepełnosprawnych jest dodatkowo formą rehabilitacji i szansą nawiązania kontaktów społecznych. Podjęcie roli pracownika i jej realizacja jest zarówno środkiem, jak i miarą przystosowania społecznego niepełnosprawnych. Niepełnosprawne osoby bezrobotne znajdują się w podwójnie trudnej sytuacji życiowej. Czynnikiem dodatkowym, oprócz dysfunkcji organizmu, obniżającym jakość życia, jest brak pracy. Uzyskanie zatrudnienia w takim przypadku nie tylko polepsza sytuację ekonomiczną, ale także zwiększa poczucie własnej wartości i integracji ze społeczeństwem (Skreutowicz, Komorska 2008).

Według najnowszych danych uzyskanych po Narodowym Spisie Powszechnym z 2011 roku, opartych o nową metodologię BAEL, w 2010 roku współczynnik aktywności zawodowej osób niepełnosprawnych wynosił w Polsce 25,7%, w 2011 wzrósł do 26,3%, a w 2012 roku osiągnął poziom 27,5% (www.niepelnosprawni.gov.pl). Obecnie poziom aktywności zawodowej osób niepełnosprawnych w krajach UE jest wyraźnie zróżnicowany, a jego średni poziom wynosi około 42% (Pancer-Cybulska 2008). Zróżnicowanie wskaźnika wynika z wielu przyczyn specyficznych dla danych krajów, jak: rozwój systemu zabezpieczenia społecznego, zróżnicowana dostępność miejsc pracy, rozwój dostępnej pod względem architektonicznym i technicznym infrastruktury społecznej i technicznej, ukształtowane postawy pracodawców do osób niepełnosprawnych, poziom wykształcenia i postawy samych niepełnosprawnych, czy również zróżnicowany system ustawodawstwa państw członkowskich, wpływający na różnice w definiowaniu niepełnosprawności i w systemie orzekania. W konsekwencji zakres praw i ochrona, jak i sytuacja osób niepełnosprawnych na rynku pracy zależy w dużym stopniu od miejsca ich zamieszkania (Noga, Stawicka 2009). Polska charakteryzuje się niskim poziomem aktywności zawodowej niepełnosprawnych na tle innych państw Unii Europejskiej. Można przypuszczać, iż jest to wynik braku lub też niewłaściwych programów i projektów mających aktywizować zarówno niepełnosprawnych jak i pracodawców. Taki stan rzeczy skłania do poznania opinii osób niepełnosprawnych na temat ich sytuacji na lokalnym rynku pracy. Wyniki badań powinny zostać wykorzystane do projektowania efektywnych rozwiązań instytucjonalno-systemowych, dzięki którym sytuacja osób niepełnosprawnych na polskim rynku pracy ulegnie poprawie.

¹ 4 697,5 tys. osób

Methodology

For the purpose of this paper, that is, to inquire about the disabled living in rural areas on their situation on the local job market, the results of a research conducted as a part of the study program, "The determinants of economic activity of the disabled living in rural areas," have been used². To conduct the research taking place from June 30, 2010 to May 31, 2011, a questionnaire has been used. The scope of the research included rural areas of the sixteen Polish voivodeships, where the interviewers surveyed five thousand people.

The research sample has been selected using random-stratified sampling (Babie 2008). In the research, strata were: voivodeship, district, municipality, sex, degree of disability. Age, being a very important factor of economic activity, was treated as a separate stratum. The interviewees were randomly selected for each stratum. What served as a sampling frame were databases of Voivodeship Disability Assessment Boards, District Family Support Centers, Occupational Therapy Workshops and/or the databases of Office of the Government Plenipotentiary for Disabled People. In cases where there was no permission to use the databases or where they were incomplete, after randomly selecting the main strata, which were districts and municipalities, the interviewees (depending on age, sex, degree of disability) were selected using the quota sampling method. The method was used in the case of 6% of the interviewees constituting the research sample. The sample size in each voivodeship was determined on the basis of the number of the disabled people in the general population according to the National Census of Population 2002. Collective reports of the Central Statistical Office (GUS) allowed to use other data significant from the point of view of the survey. Especially important was data regarding the number of disability incidence and the number of the disabled persons in rural areas. The structure of the sample depending on the degree of disability is shown in table 1.

Metodyka badań

Na potrzeby realizacji celu opracowania, tj. poznania opinii osób niepełnosprawnych zamieszkałych na obszarach wiejskich na temat ich sytuacji na lokalnym rynku pracy, wykorzystane zostały wyniki badań realizowanych w ramach projektu badawczego „Determinanty aktywności zawodowej osób niepełnosprawnych zamieszkałych na obszarach wiejskich”². W celu realizacji badań przeprowadzonych w okresie od 30 czerwca 2010 roku do 31 maja 2011 roku wykorzystano metodę ankietową. Teren badań objął obszary wiejskie szesnastu województw Polski, na których ankierzy dotarli do pięciu tysięcy respondentów.

Wyboru próby badawczej dokonano przy pomocy metody doboru losowo – warstwowego (Babie 2008). W badaniach warstwami były: województwo, powiat, gmina, płeć, stopień niepełnosprawności. Wiek, jako bardzo istotny czynnik aktywności zawodowej, był uwzględniony jako odrębna warstwa. Respondenci losowani byli oddzielnie w ramach każdej warstwy. Operatem losowym były bazy danych Wojewódzkich Zespołów ds. Orzekania o Niepełnosprawności, Powiatowych Centrów Pomocy Rodzinie, Warsztatów Terapii Zajęciowej lub/i bazy danych Biura Pełnomocnika Rządu ds. osób niepełnosprawnych. W przypadku nie uzyskania zgody na wykorzystanie baz danych lub gdy bazy danych nie były kompletne, po wylosowaniu głównych warstw, jakimi były powiaty i gminy, przy doborze jednostek do badań (ze względu na wiek, płeć, stopień niepełnosprawności) posłużono się metodą doboru kwotowego. Metodę tą zastosowano w przypadku 6% badanych, tworzących próbę badawczą. Ustalając jej liczebność w poszczególnych województwach bazowano na ilości osób niepełnosprawnych w populacji generalnej zgodnej z wynikami Spisu Powszechnego z 2002 roku. Zbiorcze opracowania GUS umożliwiły wykorzystanie innych istotnych z punktu widzenia badań ankietowych danych. Szczególnie ważne okazały się te, które dotyczyły liczby osób niepełnosprawnych prawnie oraz liczby osób niepełnosprawnych na obszarach wiejskich. Strukturę próby badawczej ze względu na stopień niepełnosprawności badanych przedstawia tabela 1.

Table 1. Interviewees depending on the degree of disability in each voivodeship

Tabela 1. Respondenci według orzeczonego stopnia niepełnosprawności z uwzględnieniem województw

	Interviewees in general	Degree of disability					
		High		Medium		Low	
Poland	5000	1335	26.70%	1616	32.32%	2049	40.98%
Dolnośląskie	300	89	29.67%	96	32.00%	115	38.33%
Kujawsko-Pomorskie	265	66	24.91%	83	31.32%	116	43.77%
Lubelskie	543	163	30.02%	165	30.39%	215	39.59%
Lubuskie	162	39	24.07%	54	33.33%	69	42.59%
Łódzkie	275	81	29.45%	84	30.55%	110	40.00%
Małopolskie	736	243	33.02%	251	34.10%	242	32.88%

² The project has been funded by PFRON in years 2008-2012, as a research project (Contract no 3/4/WRP/B/08).

² Projekt finansowany został ze środków PFRON w latach 2008-2012, jako projekt badawczy (Umowa nr 3/4/WRP/B/08).

Mazowieckie	456	111	24.34%	162	35.53%	183	40.13%
Opolskie	99	28	28.28%	34	34.34%	37	37.37%
Podkarpackie	415	75	18.07%	139	33.49%	201	48.43%
Podlaskie	156	56	35.90%	49	31.41%	51	32.69%
Pomorskie	225	62	27.56%	70	31.11%	93	41.33%
Śląskie	252	53	21.03%	83	32.94%	116	46.03%
Świętokrzyskie	224	63	28.13%	69	30.80%	92	41.07%
Warmińsko-Mazurskie	207	59	28.50%	63	30.43%	85	41.06%
Wielkopolskie	507	99	19.53%	157	30.97%	251	49.51%
Zachodnio-pomorskie	178	48	26.97%	57	32.02%	73	41.01%

Source: Compiled on the basis of a report by Żbikowski J., Dąbrowski D., Kuźmicki M. (ed.) (2012), *Social-demographic characteristics of the disabled living in rural areas*. Pope John Paul II State School of Higher Education in Biała Podlaska, Biała Podlaska, p. 118

Źródło: opracowanie własne na podstawie raportu Żbikowski J., Dąbrowski D., Kuźmicki M. (red.) (2012), *Charakterystyka społeczno-demograficzna osób niepełnosprawnych zamieszkających na obszarach wiejskich*. Państwowa Szkoła Wyższa im. Papieża Jana Pawła II w Białej Podlaskiej, Biała Podlaska, s. 118

Most of the authors of literature on the subject believe that it is demographic features that constitute one of the most important factors influencing the number of the available job offers. (Kryńska 2001). The key features, that is sex, age, education, and marital status were treated as the differentiating features of the disabled living in rural areas, who in the survey evaluated the local job market. The interviewees evaluated the job market with respect to the chances of a disabled person finding a job, the number of job offers for the disabled, and the attractiveness of the job offers for the disabled. For the evaluation, interviewees used a scale from 1 to 5, where 1 is a very bad mark, 2- bad, 3 - neither good, nor bad, 4- good, 5- very good.

Results

The disabled living in rural areas have evaluated the local job market with respect to the chances of finding a job, a number of job offers for the disabled and their attractiveness. Looking at the first criterion, it appears that every third interviewee evaluated the current situation as bad, and almost one fifth of the surveyed thought that the chances of finding a job on the local market are very low. It means that more than a half of the interviewees make a very critical appraisal of the problem.

Every fourth of the surveyed does not have an opinion on this matter. It might be that they are not looking for a job, are not interested in being economically active, and therefore are not interested in a situation on the job market. Only less than 4.5% of the interviewed evaluated the chances of finding a job on the local level as being good or very good.

Figure 1 shows a graphic representation of the results.

In the evaluation of the local job market with respect to the chances of a disabled person in finding a job, it can be seen that when it comes to different sexes, men are more critical in evaluating the current situation. 35.14% of men gave bad marks. The percentage of women giving the same mark is lower -

W opinii większości autorów literatury przedmiotu wśród najistotniejszych czynników kształtujących rozmiary zasobów pracy pojawiają się czynniki demograficzne (Kryńska 2001). Najważniejsze z nich, tj. płeć, wiek, poziom wykształcenia, stan cywilny zostały przyjęte jako cechy różnicujące osoby niepełnosprawne zamieszkałe na obszarach wiejskich, które dokonały w trakcie badania oceny lokalnego rynku pracy. Respondenci dokonywali oceny rynku pracy pod względem szans na znalezienie pracy przez osobę niepełnosprawną, liczby ofert dla niepełnosprawnych oraz atrakcyjności ofert pracy dla osoby niepełnosprawnej. Ankietowani wykorzystali do oceny skalę od 1 do 5, gdzie 1 oznaczało bardzo złą ocenę, 2- złą, 3- ani dobra ani złą, 4-dobłą, 5-bardzo dobrą.

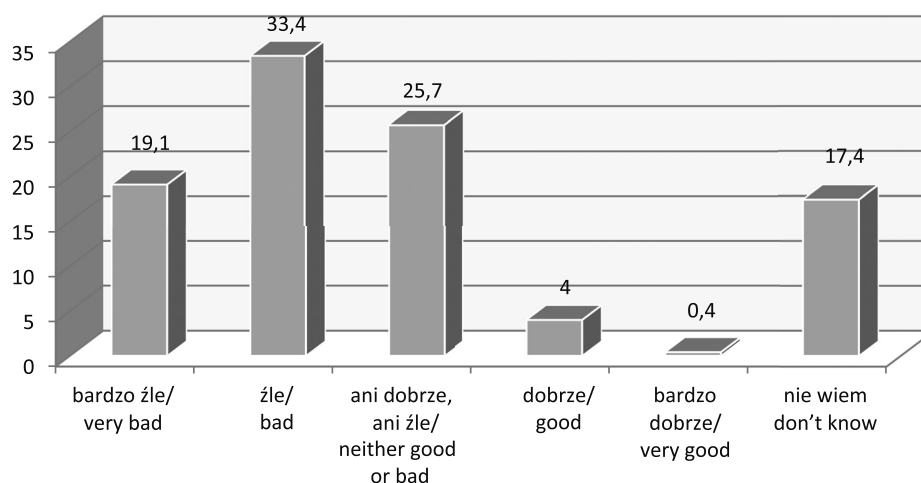
Wyniki badań

Osoby niepełnosprawne zamieszkujące obszary wiejskie dokonały oceny lokalnego rynku pracy pod względem szans na znalezienie pracy, liczby ofert dla osób niepełnosprawnych oraz ich atrakcyjności. Biorąc pod uwagę pierwsze kryterium okazało się, że co trzeci respondent źle ocenił istniejącą sytuację, a prawie jedna piąta ankietowanych bardzo źle odniosła się do szans znalezienia pracy na lokalnym rynku, co oznacza, że ponad połowa pytanym niepełnosprawnych ma bardzo krytyczne spojrzenie na ten problem.

Co czwarty badany nie ma w tej kwestii wyraźnego zdania. Może to wynikać z faktu, iż nie poszukuje pracy, nie jest zainteresowany podjęciem aktywności zawodowej tak więc nie interesuje się sytuacją na rynku pracy. Jedynie niespełna 4,5% respondentów dobrze i bardzo dobrze oceniła możliwości znalezienia zatrudnienia na poziomie lokalnym.

Wyniki badań w ujęciu graficznym przedstawia rysunek 1.

Ocena lokalnego rynku pracy pod względem szans na znalezienie pracy przez osoby niepełnosprawne z uwzględnieniem płci pozwala zauważyć, że mężczyźni bardziej krytyczniej oceniają istniejącą sytuację. Złe noty wystawiło tu 35,14% badanych mężczyzn. Odsetek kobiet w ten sposób oceniających jest nieco mniejszy -

Figure 1. Evaluation of the local job market with respect to the chances of a disabled person finding a job (%)

Rysunek 1. Ocena lokalnego rynku pracy pod względem szans na znalezienie pracy przez osoby niepełnosprawne ogółem (%)

Source: compiled on the basis of a report by Żbikowski J., Dąbrowski D., Kuźmicki M. (ed.) (2012), *The determinants of economic activity of the disabled living in rural areas*. Pope John Paul II State School of Higher Education in Biała Podlaska, Volume 2, Biała Podlaska, p. 241
Źródło: opracowanie własne na podstawie raportu „Determinanty aktywności zawodowej osób niepełnosprawnych zamieszkałych na obszarach wiejskich” powstałego w ramach projektu badawczego zrealizowanego przez Państwową Szkołę Wyższą im. Papieża Jana Pawła II w Białej Podlaskiej na zlecenie PFRON, red. J. Żbikowski, D. Dąbrowski, M. Kuźmicki, Państwowa Szkoła Wyższa im. Papieża Jana Pawła II w Białej Podlaskiej, Tom II, Biała Podlaska 2012, s. 241

31.59%. A similar number of men and women gave very bad, moderate, good and very good marks to a given factor (Table 2).

People of middle age, between 35 and 44 years old, in comparison to the other age groups, were the group that evaluated the chances of finding a job on the local job market at the lowest level (40.89%). It was also the group that most often evaluated the analyzed factor as very good, however such opinions were generally scarce - only 1.62%. Young people, between 16 and 24 years old, in comparison to older persons taking part in the survey, evaluated the chances of finding a job as “neither good, nor bad”, or did not have an opinion on the issue. The results lead to a conclusion that young people are not able to evaluate their chances of finding a job, because they have probably never been looking for a job and do not have knowledge nor experience in the matter.

Education did not affect the evaluation of chances of finding a job by the disabled. Very bad was the most popular mark, regardless of whether the interviewee had a basic, gymnasium, vocational, high school or higher education. Analogically, very good marks were given least often in all of the groups, regardless of education.

Taking into account the marital status of the interviewees, it can be seen that the job market, with respect to chances of finding a job, was evaluated better by people not being married, compared to those married, divorced, widowed, living in separation, or in a free relationship. Unmarried men and women less often evaluated the situation as bad or very bad, which may be related to the preferences of

wynosi 31,59%. Oceny bardzo złe, umiarkowane, dobre i bardzo dobre opisywanemu czynnikowi wystawiła zbliżona liczba badanych kobiet i mężczyzn (Tabela 2).

Osoby w średnim wieku, między 35-tym i 44-tym rokiem życia w największym procencie, w porównaniu do innych grup wiekowych respondentów, źle oceniali możliwości znalezienia pracy na lokalnym rynku (40,89%). Grupa ta oceniała także analizowany czynnik najczęściej bardzo dobrze, choć takich opinii było generalnie bardzo mało- tylko 1,62%. Osoby młode, między 16, a 24 rokiem życia częściej, niż osoby starsze, uczestniczące w badaniu oceniały szanse na znalezienie pracy jako „ani dobre, ani złe”, bądź też nie potrafiły się do zagadnienia ustosunkować. Wyniki badania pozwalają sądzić, że najmłodsze osoby nie są w stanie ocenić szans na znalezienie pracy, ponieważ prawdopodobnie nigdy jej nie poszukiwały i nie mają na ten temat wiedzy oraz doświadczeń.

Poziom wykształcenia nie różnicował liczby wskazań ocen dotyczących szans na znalezienie pracy przez osoby niepełnosprawne. Oceny złe respondenci wskazywali najczęściej, niezależnie od tego czy posiadali wykształcenie podstawowe i gimnazjalne, zasadnicze zawodowe, średnie i policealne, czy wyższe. Analogicznie najrzadziej przez wszystkie grupy zróżnicowane poziomem wykształcenia, wskazywane były oceny bardzo dobre.

Biorąc pod uwagę stan cywilny ankietowanych można zaobserwować, że większy odsetek osób nieżyjących w związkach ocenia dobrze rynek pracy pod względem szans na znalezienie zatrudnienia w porównaniu do tych, którzy żyją w związku małżeńskim, są rozwiedzeni, owdowiali, żyją w separacji, czy wolnym związku. Kawalerowie i panny rzadziej niż pozostali oceniają sytuację, źle lub bardzo źle, co może wynikać z preferencji praco-

the employers, who prefer unmarried workers, or to the subjective opinion of the interviewees. The detailed research results concerning the evaluation of the local job market with respect to the chances of a disabled person finding a job, taking into account demographic features, can be found in table 2.

Sadly, the interviewees negatively evaluated the local job market also when it comes to the number of job offers for the disabled. More than a half of the surveyed assessed the situation as bad, or very bad. A very small percentage of the interviewees evaluated the situation as being good (3.3%) or very good (0.3%). Research results showing the evaluation of the local job market with respect to the number of job offers for the disabled are shown in figure 2.

dawców, którzy częściej poszukują pracowników stanu wolnego, bądź z subiektywnej oceny badanych. Dokładne wyniki badań dotyczące oceny lokalnego rynku pracy pod względem szans na znalezienie zatrudnienia przez osoby niepełnosprawne z uwzględnieniem cech demograficznych prezentuje tabela 2.

Respondenci niestety także negatywnie ocenili lokalny rynek pracy pod względem liczby ofert zatrudnienia dla osób niepełnosprawnych. Ponad połowa ankietowanych określiła stan rzeczy jako zły, bądź bardzo zły. Bardzo niewielki odsetek ankietowanych uznała sytuację jako dobrą (3,3%) lub bardzo dobrą (0,3%). Wyniki badań dotyczące oceny lokalnego rynku pracy pod względem liczby ofert zatrudnienia dla osób niepełnosprawnych przedstawia rysunek 2.

Table 2. Evaluation of the local job market with respect to the chances of a disabled person finding a job versus demographic features (%)

Tabela 2. Ocena lokalnego rynku pracy pod względem szans na znalezienie pracy przez osoby niepełnosprawne a cechy demograficzne (%)

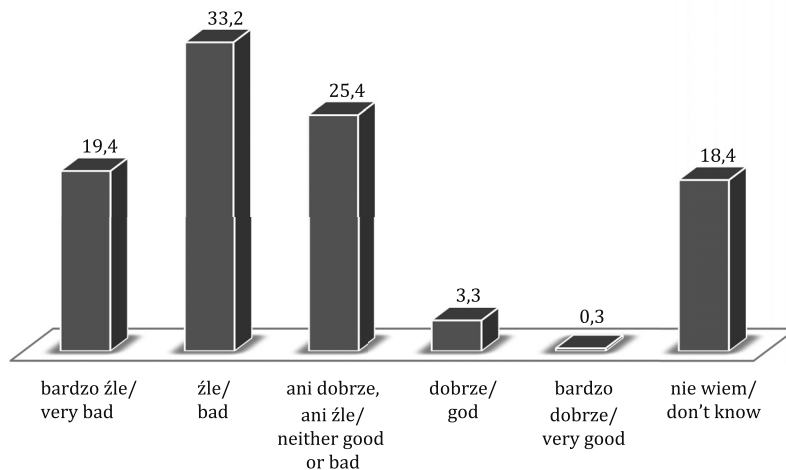
Social-demographic feature	Evaluation of the local job market with respect to the chances of a disabled person finding a job					
	very low	low	neither low, nor high	high	very high	couldn't say
Sex						
woman	18.81	31.59	26.97	3.98	0.36	18.29
man	19.45	35.14	24.44	4.03	0.36	16.57
Age						
16 - 24	13.45	33.19	30.67	1.68	0	21.01
25 - 34	18.18	34.68	27.27	4.04	0.67	15.15
35 - 44	16.19	40.89	22.67	3.24	1.62	15.38
45 - 54	18.24	32.65	25.88	5.29	0.26	17.68
55 - 65	22.35	33.22	24.77	2.15	0.34	17.18
Education						
basic and gymnasium	19.46	28.76	23.77	3.97	0.51	23.54
vocational	18.60	36.99	25.28	3.58	0.27	15.29
high school	19.84	33.93	28.73	4.58	0.36	12.57
higher	18.03	36.05	29.61	5.15	0	11.16
Marital status						
unmarried	15.99	28.75	25.28	5.43	0.29	24.25
married	20.21	37.49	26.82	3.32	0.44	11.72
widowed, divorced, separated	24.66	33.39	23.49	1.51	0.34	16.61
free relationship	29.03	35.48	20.97	4.84	0	9.68
General	19.13	33.37	25.70	4.01	0.36	17.43

Source: a report „Żbikowski J., Dąbrowski D., Kuźmicki M. (ed.) (2012), *The determinants of economic activity of the disabled living in rural areas*. Pope John Paul II State School of Higher Education in Białopodlaska, Volume 2, Białopodlaska, p. 240

Źródło: raport „Żbikowski J., Dąbrowski D., Kuźmicki M. (red.) (2012), *Determinanty aktywności zawodowej osób niepełnosprawnych zamieszkałych na obszarach wiejskich*. Państwowa Szkoła Wyższa im. Papieża Jana Pawła II w Białej Podlaskiej, Tom II, Białopodlaska, s. 240

Research results indicate that men constitute a group that more often negatively evaluated the situation on the local job market with respect to the number of job offers for the disabled. Bad marks were given by almost 35% of them, and very bad by slightly over 20%. A somewhat higher percentage of women - about 27%, than men - 24%, evaluated the job market with respect the analyzed aspect as “neither good,

Rezultaty badań pozwalają stwierdzić, że mężczyźni są grupą częściej negatywnie oceniającą sytuację na lokalnym rynku pracy pod względem liczby ofert zatrudnienia dla osób niepełnosprawnych. Złe oceny przyznało prawie 35% z nich, a bardzo złe nieco powyżej 20%. Nieco większy odsetek kobiet – około 27% niż mężczyzn – 24% ocenił rynek pracy w analizowanym aspekcie „ani dobrze, ani źle”. Respondentki

Rysunek 2. Ocena lokalnego rynku pracy pod względem liczby ofert pracy dla osób niepełnosprawnych ogółem (%)
Figure 2. Evaluation of the local job market with respect to the number of job offers for the disabled in general (%)

Źródło: jak w rysunku 1, s. 247
Source: as in figure 1, p. 247

nor bad.” Also, female interviewees more often had no opinion on the surveyed issue - 19%, which may indicate that men are more interested in a situation on the job market and have a better knowledge of it.

Sadly, poor evaluation of the situation on the local job market with respect to the number of job offers for the disabled dominates among all the age groups. The highest percentage of people poorly evaluating the situation belong to the group between 35 and 44 years old - 39%. The remaining groups comprise of people aged 25-34 - 34.01%, 45-54 - 33.03%, and 55-65 - 33%, therefore those being economically active. Within the same age groups, the analyzed issue was also most often evaluated as very bad. People aged 35-54 most often evaluated the situation on the local job market regarding the number of job offers for the disabled as being good or very good. Young people, between 16 and 24 years old, most often had no opinion on the issue, evaluating it as “neither good, nor bad” - 32%, or “couldn’t say” - 22%.

Looking at the research results, it can be seen that the education has an influence on the ability to assess the local job market with respect to the number of job offers for the disabled. Among the interviewees with higher and high school education, there were the lowest amount of “couldn’t say” marks - 9.87% and 13.59% respectively - the marks indicating lack of knowledge on the subject. These people most often considered there to be a high - 4.29% and 3.60%, or very high - 0.43% and 0.45%, supply on the local job market. At the same time, the interviewees from the same age group slightly more often than others evaluated the situation on the local job market with respect to the number of job offers for the disabled as being very bad - 21%, 20 and bad - 33%, 33%. Worth noticing is the high number of negative marks of the factor among the disabled with vocational education - 36%.

także częściej nie potrafiły zająć stanowiska odnośnie badanego zagadnienia 19%, co może sygnalizować większe zaangażowanie mężczyzn w śledzenie sytuacji na rynku pracy i lepszej ich orientacji.

Zła ocena sytuacji na lokalnym rynku pracy pod względem liczby ofert zatrudnienia dla osób niepełnosprawnych niestety dominuje wśród wszystkich grup wiekowych respondentów. Największy odsetek badanych źle oceniających sytuację stanowią osoby w wieku 35-44 lata - 39%. Kolejne grupy to badani w wieku 25-34 lata - 34,01%, 45-54 lata - 33,03% i 55-65 lat - 33%, a więc respondenci w okresie aktywności zawodowej. W tych samych grupach wiekowych najczęściej bardzo źle oceniano analizowane zagadnienie. Osoby w wieku 35-54 lata uznawały najczęściej sytuację na lokalnym rynku pracy pod względem liczby ofert zatrudnienia dla osób niepełnosprawnych jako dobrą i bardzo dobrą. Osoby młode, między 16-tym i 24-tym rokiem życia najczęściej odnosiły się w badaniu do zagadnienia obojętnie oceniając go „ani dobrze, ani źle” - 32% lub „nie wiem” - 22%.

Śledząc wyniki badań można dostrzec, że poziom wykształcenia przekłada się na umiejętność zajęcia stanowiska przy ocenie lokalnego rynku pracy pod względem liczby ofert zatrudnienia dla osób niepełnosprawnych. Wśród respondentów z wykształceniem wyższym, średnim i policealnym zanotowano najmniejszą liczbę wskazań „nie wiem” - 9,87% i 13,59%, sugerujących niewiedzę w przedmiocie badania. Osoby te najczęściej określały istnienie dużej - 4,29% i 3,60%, bądź bardzo dużej - 0,43% i 0,45%, podaży miejsc pracy na rynku lokalnym. Jednocześnie respondenci z tej samej grupy trochę częściej, niż pozostali określali sytuację na lokalnym rynku pracy pod względem liczby ofert pracy dla osób niepełnosprawnych jako bardzo złą - 21%, 20 i złą - 33%, 33%. Na uwagę zasługuje wysoka liczba negatywnych ocen czynnika wśród osób niepełnosprawnych z wykształceniem zasadniczym zawodowym - 36%.

When it comes to marital status, the group that evaluated the local job market with respect to the analyzed issue the worst, were people living in free relationships. Here, more than a half of the surveyed evaluated the situation as being very bad and bad. At the same time, in comparison to the interviewees with a different marital status, in this group there was the highest number of people evaluating the situation as good - 6%. A considerable percentage of the interviewees not happy about the number of job offers for the disabled, are people being married - 37% and the widowed, divorced or separated - 33%. It appears that people who had the poorest knowledge on the situation were the unmarried, who, as one can imagine, are often people of young age. Research results of the evaluation of the local job market with respect to the number of job offers for the disabled, taking into account demographic features, are shown in table 3.

The attractiveness of those employment offers on the local labour market that are addressed to people with disabilities living in the rural areas was the subject of the further assessment by the respondents. Every third respondent described the situation in this aspect as bad. The even more negative assessment was provided by 17.5% of the respondents, whereas 26.8% defined this element as neither good nor bad. Not even 6% of the respondents described the current

Z uwagi na stan cywilny grupą, która najbardziej skrajnie oceniła lokalny rynek pracy pod kątem analizowanego zagadnienia były osoby żyjące w wolnym związku. Tu ponad połowa badanych określiła sytuację jako bardzo złą i złą. Jednocześnie w tej grupie w porównaniu do respondentów znajdujących się w innym stanie cywilnym znalazło się najwięcej osób, które uznały sytuację za dobrą - 6%. Znaczny odsetek badanych, niezadowolonych z liczby ofert pracy dla osób niepełnosprawnych stanowią osoby żyjące w związku małżeńskim - 37% oraz osoby owdowiałe, rozwiedzione, bądź żyjące w separacji - 33%. Osobami najslabiej zorientowanymi z zagadnieniu okazali się być kawalerowie i panny, którymi są, jak się można domyśleć często osoby w młodym wieku. Wyniki badań związane z oceną lokalnego rynku zatrudnienia pod względem liczby ofert pracy dla osób niepełnosprawnych z uwzględnieniem zróżnicowania respondentów pod względem cech demograficznych przedstawia tabela 3.

Atrakcyjność ofert pracy na rynku lokalnym, skierowanych do osób niepełnosprawnych zamieszkałych na obszarach wiejskich była kolejnym przedmiotem oceny respondentów. Co trzeci ankietowany określił sytuację w tym aspekcie jako złą, Jeszcze bardziej negatywnie atrakcyjność ofert pracy oceniło 17,5% badanych, 26,8% uznało ją za „ani dobrą, ani złą”. Tylko niespełna 6% respondentów określi-

Table 3. Assessment of the local labour market in terms of the number of the employment offers for people with disabilities and demographic characteristics (%)

Tabela 3. Ocena lokalnego rynku pracy pod względem liczby ofert pracy dla osób niepełnosprawnych a cechy demograficzne (%)

Socio-demographic characteristic	Assessment of the local labour market in terms of the number of the employment offers for people with disabilities					
	very bad	bad	neither good nor bad	good	very good	unsure
Sex						
female	18,66	31,77	26,82	3,26	0,24	19,26
male	20,22	34,68	23,89	3,36	0,40	17,46
Age						
16 - 24	14,29	30,67	31,51	1,26	0,42	21,85
25 - 34	19,19	34,01	27,95	3,37	0	15,49
35 - 44	17,81	38,87	22,67	3,24	1,62	15,79
45 - 54	18,50	33,03	25,08	4,23	0,29	18,87
55 - 65	22,30	32,91	24,78	1,95	0,20	17,86
Education						
primary and lower secondary	19,12	29,89	23,31	3,01	0,23	24,45
vocational	19,13	36,34	24,43	3,31	0,32	16,46
secondary and post-secondary	20,25	33,12	28,98	3,60	0,45	13,59
higher	21,03	33,05	31,33	4,29	0,43	9,87
Marital status						
single	16,43	28,95	24,40	4,30	0,29	25,62
married	20,83	37,29	26,65	2,80	0,35	12,08
widowed, divorced, separated	23,53	33,11	23,70	1,34	0,34	17,98
Open relationship	27,42	27,42	25,81	6,45	0	12,90
Total	19,44	33,23	25,35	3,31	0,32	18,36

Source: as in table 2, p. 246

Źródło: jak w tabeli 2, s. 246

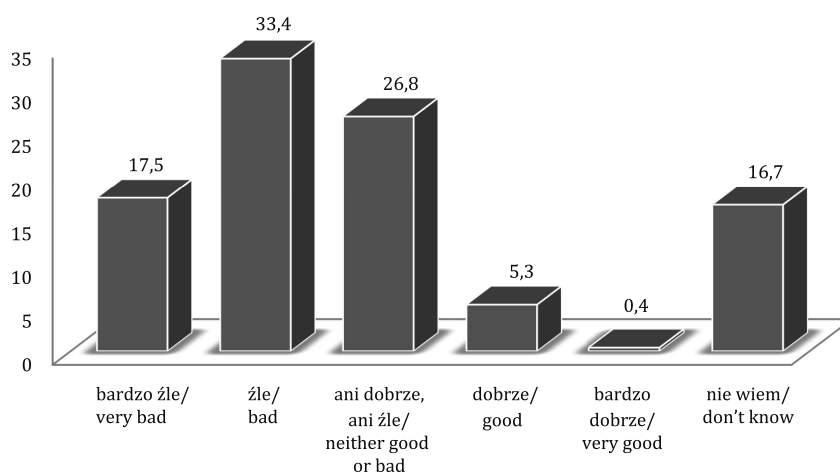

state of the analysed issue as good or very good. The assessment of the local labour market in terms of the attractiveness of the employment offers for people with disabilities is presented in figure 3.

The study showed that similar percentage of both male and female respondents views the local labour market in terms of the attractiveness of the employment offers for people with disabilities in the same manner. It is worth noting that 35% of male respondents describe the attractiveness of the employment offers as bad in comparison to 31% of female respondents. Yet more female respondents (28%) found it neither good nor bad, with 25% of male respondents being of the same opinion.

ło stan rzeczy w analizowanej kwestii jako dobry lub bardzo dobry. Ocenę lokalnego rynku pracy pod względem atrakcyjności ofert pracy dla osób niepełnosprawnych przedstawia rysunek 3.

Badanie wykazało, że zbliżony odsetek badanych kobiet i mężczyzn w ten sam sposób ocenia lokalny rynek zatrudnienia pod względem atrakcyjności ofert pracy dla osób niepełnosprawnych. Na uwagę zasługuje fakt, że większa część badanych mężczyzn – 35% źle określa atrakcyjności ofert pracy w porównaniu do kobiet – 31%. Więcej ocen neutralnych „ani dobrze, ani źle” – 28% przyznały tu jednak respondentki, przy 25% ze strony respondentów.

Figure 3. Assessment of the local labour market in terms of the attractiveness of the employment offers for people with disabilities in total (%)

Rysunek 3. Ocena lokalnego rynku pracy pod względem atrakcyjności ofert pracy dla osób niepełnosprawnych ogółem (%)

Source: as in figure 1, p. 252

Źródło: jak w rysunku 1, s. 252

The respondents in the 55-65 age group most frequently consider the attractiveness of the employment offers for people with disabilities to be very bad (21%). The results for 24-44 year-olds demonstrate that among these respondents the highest percentage (approx. 36%) found the state of the analysed issue to be bad. The highest percentage of those who rated the attractiveness of the employment offers in question as good was observed among 45-54 years old respondents (7%). The 16-24 age group, as usual, exhibited the highest percentage of the “unsure” responses (19%), which may be the result of the lack of interest in searching for the employment.

The analysis of the results through the prism of the respondents' education revealed that the “bad” response to the issue of the attractiveness of the employment offers for the disabled appeared most often among those with the vocational education (36.7%). The respondents with the higher education were the most likely to assess the issue as good (8.6%). About every fifth person with the primary or lower secondary education was not able to assess the attractiveness of the employment offers on the local labour market. The cause of this situation could

Najczęściej bardzo źle atrakcyjność ofert pracy dla osób niepełnosprawnych oceniały osoby w wieku przedemerytalnym, między 55-tym i 65-tym rokiem życia – 21%. Największy odsetek badanych – około 36%, w wieku od 25 do 44 lat źle odniósł się do analizowanego zagadnienia. Respondenci między 45-tym, a 54-tym rokiem życia najczęściej dobrze oceniali atrakcyjność ofert pracy dla osób niepełnosprawnych – 7%. Tradycyjnie największa liczba ankietowanych w młodym wieku (16-24 lata) – 19% nie była w stanie poddać ocenie opisywanego aspektu rynku pracy, co może wynikać z braku zainteresowania poszukiwaniem zatrudnienia.

Analizując wyniki badań przez pryzmat poziomu wykształcenia respondentów okazało się, że najczęściej źle atrakcyjność ofert pracy dla osób niepełnosprawnych oceniały osoby z wykształceniem zasadniczym zawodowym – 36,7%. Najwięcej ocen dobrych zanotowano wśród osób z wykształceniem wyższym – 8,6%. Mniej więcej, co piąta osoba z wykształceniem podstawowym i gimnazjalnym nie była w stanie ocenić atrakcyjności ofert zatrudnienia na rynku lokalnym. Przyczyną mógł być brak zaintere-

be the lack of interest in the issue or the inability to assess it among the respondents from this group.

Married respondents most frequently expressed the opinion that the attractiveness of the employment offers for people with disabilities was bad (36.5%). The same group most often presented a neutral stance on the issue, marking the "neither good nor bad" response within the questionnaire (29%). The highest percentages of those who viewed the attractiveness of the employment offers on the local labour market as good could be found among the cohabiting and single respondents, 8% and 6.5% respectively. The results of the studies, which take into account the above-mentioned characteristics are demonstrated in table 4.

The mean value of the assessments of the attractiveness of the local labour market in the light of the chances for employment among people with disabilities and the number and attractiveness of the employment offers for the disabled, made by the respondents diversified according to their sex, falls within the range between 2.14 and 2.27. Relating these values to the adopted five-point scale for the enumerated aspects of the labour market, where 1 denotes a very bad and 5 a very good opinion, one can observe the level of the respondents' dissatis-

sowania tym zagadnieniem lub nieumiejętność jego oceny przez ankietowanych z tej grupy.

Osoby żyjące w związku małżeńskim najczęściej – 36,5% badanych, źle oceniały atrakcyjności ofert pracy dla osób niepełnosprawnych. Ta sama grupa najczęściej odnosiła się do tego zagadnienia neutralnie, zaznaczając w kwestionariuszu ankiety wariant odpowiedzi „ani dobrze, ani źle” – 29%. Respondenci żyjący w wolnym związku – 8% i „single” - 6,5% natomiast najczęściej wysoko oceniali atrakcyjność ofert pracy na lokalnym rynku zatrudnienia. Wyniki badań uwzględniające opisane wyżej cechy respondentów przedstawia tabela 4.

Średnia wartość ocen dokonana przez respondentów zróżnicowanych ze względu na płeć, dotycząca atrakcyjności lokalnego rynku pracy pod względem szans na znalezienie pracy przez osoby niepełnosprawne, liczby ofert pracy dla osób niepełnosprawnych oraz jej atrakcyjności mieści się w przedziale od 2,14 do 2,27. Odnosząc te wielkości do przyjętej pięciostopniowej skali ocen wymienionych aspektów rynku pracy, w której 1 oznaczało ocenę bardzo złą, a 5 bardzo dobrą zauważyć można wysoki poziom niezadowolenia respondentów z istniejącej sytuacji. Wykorzystanie badań istotności pozwoliło stwier-

Table 4. Assessment of the local labour market in terms of the attractiveness of the employment offers for people with disabilities and demographic characteristics (%)

Tabela 4. Ocena lokalnego rynku pracy pod względem atrakcyjności ofert pracy dla osób niepełnosprawnych a cechy demograficzne (%)

Socio-demographic characteristic	Assessment of the local labour market in terms of the attractiveness of the employment offers for people with disabilities					
	very bad	bad	neither good nor bad	good	very good	unsure
Sex						
female	17,36	31,34	28,36	5,02	0,28	17,64
male	17,65	35,46	25,16	5,55	0,48	15,69
Age						
16 - 24	13,03	33,19	31,93	2,52	0,42	18,91
25 - 34	14,48	36,36	30,64	4,71	0	13,80
35 - 44	15,79	36,84	25,51	5,67	1,62	14,57
45 - 54	16,46	33,04	26,39	6,65	0,37	17,09
55 - 65	21,01	32,95	26,04	3,29	0,27	16,44
Education						
primary and lower secondary	17,97	29,71	24,38	4,99	0,40	22,56
vocational	17,21	36,72	26,14	4,92	0,32	14,70
secondary and post-secondary	17,34	33,96	30,28	5,75	0,54	12,13
higher	17,60	31,33	33,48	8,58	0	9,01
Marital status						
single	14,46	29,65	25,40	6,55	0,49	23,45
married	18,73	36,50	28,58	4,81	0,35	11,03
widowed, divorced, separated	22,32	34,73	24,66	2,35	0,17	15,77
cohabiting	25,81	32,26	25,81	8,06	0	8,06
Total	17,50	33,41	26,76	5,29	0,38	16,66

Source: as in table 2, p. 251

Źródło: jak w tabeli 2, s. 251

faction with the current situation. Owing to the use of statistical significance testing, it may be declared that there are no statistically significant differences between the opinions of men and women.

During the analysis of the local labour market for people with disabilities living in the rural areas, one has to point out to the fact that there are significant statistical differences between the respondents from the 45-54 age group and the 55-65 one as regards the assessment of the chances for employment among the disabled and the number and attractiveness of the employment offers for them. The arithmetic mean for the assessment of the studied issues in the 45-54 age group was 2.23, 2.20, and 2.29, respectively (standard deviations - table 5). More critical attitude was observed among the respondents from the 55-65 age group, in which the arithmetic mean of the assessment was 2.09, 2.09, and 2.15.

The results of the studies prove that the disabled with the lower level of education are more critical in their assessment of the local labour market. With the improvement of the level of education, the arithmetic means for the assessment of the chances for employment among people with disabilities and the number and attractiveness of the employment offers for the disabled are increasingly higher, though, in general, they are still low. The most critical assessment was given to the "number of the employment offers for people with disabilities" factor by the respondents with the primary and lower secondary education (mean 2.14, with standard deviation 0.85); the "attractiveness of the employment offers for people with disabilities" factor received the highest assessment (2.36) from the respondents with the higher education (standard deviation 0.90).

Detailed study results on the assessment of the given aspects of the local labour market for people with disabilities are demonstrated according to the adopted ordinal scale, including the demographic characteristics of the respondents, in table 5.

The highest number of the statistically significant differences in the assessment of the studied aspects of the local labour market for the disabled was observed among the respondents whose situation was dissimilar due to their marital status. These differences appeared between the assessments given by the single persons, married persons, and respondents from the "widowed, divorced, separated" group. Taking into account only those types of marital status that show statistically significant differences in the assessment of the studied issue, the attractiveness of the local labour market in terms of the chances for employment among people with disabilities and the number and attractiveness of the employment offers for the disabled received the highest assessment from the first of the above-mentioned groups and the lowest assessment from the last one.

dzić, iż nie ma istotnych statystycznie różnic między opiniami kobiet i mężczyzn.

W trakcie analizy lokalnego rynku pracy osób niepełnosprawnych zamieszkałych na obszarach wiejskich należy zaznaczyć, że w ocenie szans na znalezienie pracy przez osoby niepełnosprawne, liczby ofert pracy dla osób niepełnosprawnych oraz jej atrakcyjności między respondentami w wieku 45-54 lata, a respondentami z kategorii wiekowej 55-65 lat istnieją istotne statystycznie różnice. Średnia arytmetyczna dla oceny badanych obszarów w grupie wiekowej 45-54 lat kształtowała się odpowiednio 2,23; 2,20; 2,29 (odchylenia standardowe – tabela 5). Bardziej krytycznie nastawieni byli respondenci z grupy wiekowej 55-65 lat, których średnia arytmetyczna oceny wynosiła 2,09; 2,09; 2,15.

Wyniki badań dowodzą, że nieco bardziej krytyczni w ocenach lokalnego rynku pracy są osoby niepełnosprawne o niższym poziomie wykształcenia. Wraz z jego wzrostem, średnie arytmetyczna oceny szans na znalezienie pracy przez osoby niepełnosprawne, liczby ofert pracy dla osób niepełnosprawnych oraz jej atrakcyjności są coraz wyższe, choć i tak generalnie niskie. Najniżej został oceniony czynnik „liczba ofert pracy dla osób niepełnosprawnych” przez respondentów z wykształceniem podstawowym i gimnazjalnym (średnia 2,14; przy odchyleniu standardowym 0,85), najwyżej zaś czynnik „atrakcyjności ofert pracy dla osób niepełnosprawnych” przez badanych z wykształceniem wyższym – 2,36 (odchylenie standardowe 0,90).

Dokładne wyniki badań dotyczące oceny wybranych aspektów lokalnego rynku pracy osób niepełnosprawnych w przyjętej skali porządkowej, z uwzględnieniem cech demograficznych respondentów prezentuje tabela 5.

Najwięcej różnic istotnych statystycznie w ocenie badanych aspektów lokalnego rynku pracy osób niepełnosprawnych zanotowano u respondentów będących w odmiernej sytuacji ze względu na stan cywilny. Różnice te miały miejsce między ocenami osób żyjących w stanie wolnym, osób żyjących w związku małżeńskim oraz respondentami z grupy „wdowiec/wa, rozwiedziony/na, separowany/na”. Atrakcyjność lokalnego rynku pracy pod względem szans na znalezienie pracy przez osoby niepełnosprawne, liczby ofert pracy dla osób niepełnosprawnych oraz jej atrakcyjności najwyższej były oceniane przez pierwszą z wymienionych grup, najniższej przez ostatnią, biorąc pod uwagę tylko te formy stanu cywilnego, między którymi istnieją istotne statystycznie różnice w ocenie badanego zagadnienia.

Table 5. Influence of the socio-demographic characteristics on the assessment of the local labour market
Tabela 5. Wpływ cech społeczno - demograficznych na ocenę lokalnego rynku pracy

Socio-demographic characteristic	in terms of the chances for employment among people with disabilities			in terms of the number of the employment offers for people with disabilities			in terms of the attractiveness of the employment offers for people with disabilities		
	n valid	M	SD	n valid	M	SD	n valid	M	SD
Sex									
female	2033	2,21	0,87	2008	2,19	0,85	2050	2,27	0,87
male	2089	2,17	0,85	2066	2,14	0,85	2111	2,24	0,88
Age									
16 - 24	188	2,26	0,76	186	2,27	0,79	193	2,31	0,79
25 - 34	252	2,23	0,87	251	2,18	0,83	256	2,30	0,81
35 - 44	209	2,21	0,86	208	2,19	0,88	211	2,30	0,91
45 - 54	2239	2,23 ^{a)}	0,88	2206	2,20 ^{a)}	0,86	2256	2,29 ^{a)}	0,89
55 - 65	1234	2,09 ^{a)}	0,84	1223	2,09 ^{a)}	0,83	1245	2,15 ^{a)}	0,85
Education									
primary and lower secondary	1348	2,18	0,90	1332	2,14	0,85	1366	2,23	0,89
vocational	1585	2,17	0,83	1563	2,15	0,83	1596	2,23	0,85
secondary and post-secondary	974	2,22	0,87	960	2,20	0,86	978	2,30	0,88
higher	207	2,25	0,84	210	2,22	0,88	212	2,36	0,90
Marital status									
single	1549	2,28 ^{a),b)}	0,89	1521	2,23 ^{a),b)}	0,87	1567	2,33 ^{a),b)}	0,90
married	2018	2,17 ^{a)}	0,84	2009	2,14 ^{a)}	0,83	2033	2,23 ^{a),c)}	0,85
widowed, divorced, separated	497	2,03 ^{b)}	0,83	488	2,05 ^{b)}	0,82	502	2,09 ^{b),c)}	0,82
cohabiting	56	2,02	0,88	54	2,13	0,95	57	2,18	0,95

COMMENTS: n - number of respondents, M - mean value, SD - standard deviation, average for the scale: 1-very bad, ..., 5-very good, ^{a),b)}- indicates a pair in which there are statistically significant differences between the mean values ($p < 0.05$).

Source: own study based on the source materials, as in table 2, p. 243, 248, 253

UWAGI: n - liczba badanych, M- wartość średnia, SD- odchylenie standardowe, średnie dla skali: 1-bardzo źle, ..., 5-bardzo dobrze, a),b)- wskazuje parę, w której wartości średnie różnią się istotnie statystycznie ($p < 0,05$).

Źródło: opracowanie własne na podstawie materiałów źródłowych, jak w tabeli 2, s. 243, 248

Conclusions

Professional activity of people with disabilities is relatively low. The possibility of employment depends, to a large extent, on the level of education and the type of the obtained qualifications. Labour supply, which is adjusted to the requirements and possibilities of people with disability, is of considerable importance. Unfortunately, according to the majority of the disabled living in the rural areas, the situation on the local labour market in terms of chances for employment and the number and attractiveness of offers is bad.

On the basis of the detailed analysis of the results of the study regarding the local labour market in terms of the chances for employment among people with disabilities living in the rural areas, it may be inferred, in the context of the respondents' demographic characteristics, that, generally, according to

Podsumowanie i wnioski

Aktywność zawodowa osób niepełnosprawnych jest stosunkowo niewielka. Możliwość podjęcia przez nich pracy zawodowej w znacznym stopniu jest uwarunkowana poziomem wykształcenia i rodzajem posiadanych kwalifikacji. Bardzo ważna jest podaż pracy, dostosowana do wymogów i możliwości osób niepełnosprawnych. Niestety w opinii większości osób niepełnosprawnych zamieszkałych na obszarach wiejskich sytuacja na lokalnym rynku pracy pod względem szans na znalezienie pracy, liczby ofert pracy oraz jej atrakcyjności jest zła.

Na podstawie szczegółowej analizy wyników badań dotyczących lokalnego rynku pracy pod względem szans na znalezienie zatrudnienia przez osoby niepełnosprawne zamieszkałe na obszarach wiejskich, w kontekście cech demograficznych respondentów można wnioskować, że generalnie mężczyźni niższe niż kobiety oceniają szansę na znalezienie pra-

men, the chances for employment are lower than in the opinion of women. The assessments are diversified in accordance with the respondents' age groups. Young people assess the local labour market in terms of the chances for employment more favourably than the older respondents, which may result from the lack of personal experiences in the matter. The study revealed that the lower the level of education of the disabled living in the rural areas, the greater their lack of knowledge regarding the local labour market. Taking into consideration the marital status, the local labour market in terms of the chances for employment among people with disabilities was assessed most optimistically by the single persons. From the four analysed demographic characteristics, only two have a statistically significant test result: age and marital status.

The study results as regards the number of the employment offers for the disabled living in the rural areas showed that the situation is more critically assessed by men. The attractiveness of the offers on the local market is more critically assessed by men as well. Considerable diversity of the responses assessing the above-mentioned aspects of the local labour market is visible in the particular age groups. It is noteworthy that persons being 16-24 years old had more favourable opinion on the number of the employment offers than the older respondents. In case of over 20% of the youngest respondents, such a situation stems probably from the ignorance and the absence from the labour market. The studies showed that individuals with the lower level of education have less information concerning the attractiveness and number of the employment offers on the local market. Single persons form a group that assesses the local labour market in terms of the above-mentioned aspects most favourably. It may indicate their better situation or greater optimism, which is not supported by the actual state of the analysed issue.

Strong measures implemented by the state are essential for the protection of the open labour market for people with disabilities. They should be primarily addressed to the disabled and their employers. In the desirable situation, a responsible employer, who acts ethically, will try to create such jobs and define such duties and responsibilities for the disabled employees that their work will not only generate profit for the employer, but also, in accordance with the purpose of the legislator, will aid their own rehabilitation. The issue of the employment of people with disabilities on the open labour market involves the principle of integration of these individuals with the society and the role that a job plays in this process (Kwiatkowski, Kucharski 2009).

The undertaking of the activation measures for the disabled is a necessity, since the shortage of job vacancies for this group of the unemployed is crucial not only economically, but also, and especially,

cy. Występuje zróżnicowanie wartości ocen respondentów z różnych grup wiekowych. Osoby młode oceniają lokalny rynek pracy pod względem szans na znalezienie pracy korzystniej, niż badani w starszym wieku, co wynika prawdopodobnie z braku osobistych doświadczeń. Badania pozwoliły zauważyć prawidłowość, że im niższy jest poziom wykształcenia osób niepełnosprawnych zamieszkałych na obszarach wiejskich, tym większa niewiedza na temat lokalnego rynku pracy. Biorąc pod uwagę stan cywilny najkorzystniej lokalny rynek pracy pod względem szans na znalezienie pracy przez osoby niepełnosprawne został oceniony przez kawalerów i panny. Spośród czterech cech demograficznych, tylko dwie z nich posiadają wynik testu istotny statystycznie, tj. wiek oraz stan cywilny.

Wyniki badań dotyczące liczby ofert pracy dla osób niepełnosprawnych zamieszkałych na obszarach wiejskich dowiodły, że sytuacja jest bardziej krytycznie oceniana przez mężczyzn. Mężczyźni także niżej od kobiet ocenili atrakcyjność ofert pracy na lokalnym rynku. Występuje znaczne zróżnicowanie odpowiedzi oceniających wspomniane wyżej aspekty lokalnego rynku pracy w poszczególnych kategoriach wiekowych. Warto zauważyć, że osoby w wieku 16-24 lata oceniły ilość ofert pracy korzystniej, niż badani w starszym wieku, co wynikało w przypadku ponad 20% najmłodszych respondentów prawdopodobnie z niewiedzy oraz braku obecności na rynku pracy. Badania wykazały, że osoby o niższym poziomie wykształcenia mają mniejszy zasób informacji na temat atrakcyjności oraz liczby ofert pracy na rynku lokalnym. Najkorzystniej lokalny rynek pracy pod względem wymienionych wyżej aspektów został oceniony przez kawalerów i panny, co może wskazywać na lepszą sytuację „singli”, bądź ich większy optymizm, nie poparty realną sytuacją w kwestii, która jest przedmiotem analizy.

Warunkiem niezbędnym dla ochrony otwartego rynku pracy osób niepełnosprawnych powinny być zdecydowane działania ze strony państwa. Powinny być one adresowane przede wszystkim do niepełnosprawnych i ich pracodawców. Pożądanym jest stan, w którym odpowiedzialny i postępujący etycznie pracodawca, będzie starał się stworzyć takie miejsca pracy i określi taki zakres obowiązków dla niepełnosprawnych pracowników, że ich praca przyczyni się nie tylko do pomnażania dochodów pracodawcy, ale zgodnie z zamysłem ustawodawcy, będzie służyła rehabilitacji niepełnosprawnych. Problem zatrudniania osób niepełnosprawnych na otwartym rynku pracy wiąże się z zasadą integracji tych osób ze społeczeństwem oraz rolą, jaką praca odgrywa w tym procesie (Kwiatkowski, Kucharski 2009).

Niezbędne jest podjęcie działań aktywizujących osoby niepełnosprawne, gdyż niedobór miejsc pracy dla tej kategorii bezrobotnych jest szczególnie newralgiczny w aspekcie nie tylko ekonomicznym,

in the social dimension. In relation to the above, it is frequently recommended to undertake actions that enable (Kwiatkowski, Kucharski 2009):

- the preparation of a comprehensive training course offer for the disabled, which will be adjusted to the requirements of the regional labour market, both sheltered and open,
- the development of the specialised counselling system and employment agency services, which will be based on the highly qualified staff,
- the support of self-employment of the disabled,
- the growth of interest of the county local government in the establishment of the Centres for Occupational Activation for individuals with a severe level of disability,
- a wide promotion of matters related to the occupational activation of people with disabilities.

In general, the negative assessment of the local labour market by people with disabilities increases the role and the responsibilities of the educational and career counselling institutions as well as of the employment agencies. The implementation of programmes and mobilisation of funds, which facilitate the undertaking of jobs by the disabled and, at the same time, motivate the employers to hiring them, is a necessary step. The study results draw attention to the fact that the undertakings in this field are not sufficient, which is confirmed by the high unemployment rate and low employment rate among the disabled (Noga, Stawicka 2009).

ale przede wszystkim społecznym. Najczęściej proponuje się w związku z tym podjęcie działań umożliwiających (Kwiatkowski, Kucharski 2009):

- przygotowanie wszechstronnej oferty szkoleniowej dla osób niepełnosprawnych dostosowanej do wymogów regionalnego rynku pracy zarówno chronionego, jak i otwartego,
- zbudowanie wyspecjalizowanego systemu doradztwa i specjalistycznego pośrednictwa pracy opartego na wysoko kwalifikowanej kadrze,
- wspieranie samozatrudnienia osób niepełnosprawnych,
- większe zainteresowanie samorządów powiatowych powstawaniem Zakładów Aktywności Zawodowej dla osób niepełnosprawnych o znacznym stopniu niepełnosprawności,
- szeroką promocję zagadnień dotyczących aktywizacji zawodowej osób niepełnosprawnych.

Generalnie negatywna ocena lokalnego rynku pracy przez osoby niepełnosprawne zwiększa rolę i odpowiedzialność instytucji edukacyjnych, instytucji poradnictwa zawodowego oraz pośrednictwa pracy. Konieczne jest uruchomienie programów i środków ułatwiających podjęcie pracy przez niepełnosprawnych oraz jednocześnie motywujących pracodawców do ich zatrudnienia. Wyniki badań zwracają uwagę, iż przedsięwzięcia w tej sferze są niewystarczające, o czym świadczy choćby wciąż wysoka stopa bezrobocia i niski wskaźnik zatrudnienia tej kategorii osób (Noga, Stawicka 2009).

References / Literatura:

1. Babie E. (2008), Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa.
2. Głębicka K. (2007), *Europejski plan działania na rzecz osób niepełnosprawnych*. Niepełnosprawność i Rehabilitacja, nr 1.
3. Kryńska E. (2001), *Dylematy polskiego rynku pracy*. IPISS, Warszawa.
4. Kwiatkowski E., Kucharski L. (red.) (2010), *Rynek pracy w Polsce – tendencje, uwarunkowania i polityka państwa*. Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź.
5. Noga M., Stawicka M. K. (red.) (2009), *Rynek pracy w Polsce w dobie integracji europejskiej i globalizacji*. CeDeWu.pl, Warszawa.
6. Pancer-Cybulska E. (2008), *Integracja zawodowa osób niepełnosprawnych w świetle standardów europejskich*. W: Pancer-Cybulska E. (red.), *Diagnoza zapotrzebowania i możliwości pracy niepełnosprawnych mieszkańców powiatu złotoryjskiego*. Starostwo Powiatowe w Złotorzy, Złotoryja-Wrocław.
7. Skrętowicz B., Komorska M. (red.) (2008), *Osoby niepełnosprawne w społeczeństwie polskim okresu transformacji*. Wydawnictwo UMCS, Lublin.
8. Szydlik-Leszczynska A. (2012), *Funkcjonowanie współczesnego rynku pracy, Wybrane uwarunkowania*. Difin, Warszawa.
9. Żbikowski J., Dąbrowski D., Kuźmicki M. (red.) (2012), *Charakterystyka społeczno-demograficzna osób niepełnosprawnych zamieszkałych na obszarach wiejskich*. Państwowa Szkoła Wyższa im. Papieża Jana Pawła II w Białej Podlaskiej, Biała Podlaska.
10. Żbikowski J., Dąbrowski D., Kuźmicki M. (red.) (2012), *Determinanty aktywności zawodowej osób niepełnosprawnych zamieszkałych na obszarach wiejskich*. Państwowa Szkoła Wyższa im. Papieża Jana Pawła II w Białej Podlaskiej, Tom II, Biała Podlaska.
11. <http://www.niepełnosprawni.gov.pl>

Submitted/ Zgłoszony: May/ maj 2014

Accepted/ Zaakceptowany: July/ lipiec 2014